

Godkännande av Europeiska rådets beslut om ändring av artikel 136 i EUF-fördraget – stabilitetsmekanism för euroländer

---

Till finansutskottet

Finansutskottet beslutade vid sitt sammanträde den 13 mars 2012 att ge utrikesutskottet tillfälle att yttra sig över proposition 2011/12:66 Godkännande av Europeiska rådets beslut om ändring av artikel 136 i EUF-fördraget – stabilitetsmekanism för euroländer samt därtill hörande motioner.

Utskottet väljer att i det följande lämna synpunkter på de övergripande aspekterna av förslagen i propositionen och på motionerna 2011/12:Fi9 (V) yrkandena 1–3, 2011/12:Fi11 (MP) yrkandena 1 och 2, 2011/12:Fi10 (SD) yrkandena 1–3, 2011/12:Fi210 (V) yrkandena 1 och 2 och 2011/12:Fi305 (MP).

I yttrandet finns tre avvikande meningar (MP, SD, V).

Utskottets överväganden

Propositionen

Regeringens förslag

I propositionen föreslås att Europeiska rådets beslut 2011/199/EU av den 25 mars 2011 om ändring av artikel 136 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt vad gäller en stabilitetsmekanism för de medlemsstater som har euron som valuta ska godkännas. Ett sådant godkännande motiverar en ändring i lagen (1994:1500) med anledning av Sveriges anslutning till Europeiska unionen. I propositionen lägger regeringen fram ett förslag till en sådan lagändring, vilken föreslås träda i kraft den dag regeringen bestämmer.

Bakgrund

Världsekonomin har under de senaste åren genomgått den djupaste ekonomiska och finansiella krisen på flera decennier. I början av 2010 övergick krisförloppet till en statsfinansiell kris i euroområdet. Den utlöstes av att den nyttillträdde grekiska regeringen hösten 2009 reviderade siffrorna för landets offentliga finanser. De reviderade siffrorna visade på betydligt större underskott och skuld än vad som tidigare varit allmänt känt. Detta ledde till kraftigt ökade upplåningskostnader för Grekland. Under våren 2010 beslutades om bilaterala lån från euroländerna till Grekland på totalt 80 miljarder euro. Lånen samordnades av kommissionen. IMF bidrog med ett lån på ca 30 miljarder euro. Lånen är knutna till villkor som lagts fast i ett ekonomisk-politiskt anpassningsprogram som överenskommit med Grekland. Under 2011 och 2012 har nya diskussioner om stöd till Grekland förts med anledning av svårigheter att genomföra det ekonomisk-politiska anpassningsprogrammet.

Ett motiv till stödet till Grekland våren 2010 var att undvika att den finansiella oron spred sig. Inför hotet att fler länder skulle förlora sin tillgång till de finansiella marknaderna och att krisen skulle spridas och fördjupas beslutade ministerrådet i maj 2010 att i samarbete med IMF inrätta två tillfälliga lånemöjligheter för euroländerna. Den ena, Europeiska finansiella stabiliseringsfaciliteten (EFSF), skulle byggas upp med garantier från euroländerna. Med stöd av dessa garantier skulle EFSF kunna ta upp lån på de finansiella marknaderna och låna vidare till enskilda euroländer i kris. Den andra komponenten var Europeiska finansiella stabiliseringsmekanismen (EFSM) som garanteras av EU-budgeten och kan nyttjas av alla medlemsstater.

Europeiska stabilitetsmekanismen

Vid sitt möte i mars 2011 antog Europeiska rådet slutsatser om att inrätta Europeiska stabilitetsmekanismen (ESM) som ska ersätta ovan nämnda temporära mekanismer. ESM ska införas genom en ändring av artikel 136 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt vad gäller en stabilitetsmekanism för de medlemsstater som har euron som valuta. Fördragsändringen påverkar inte artikel 125 i fördraget enligt vilken unionen och dess medlemsstater inte ska ansvara för eller åta sig förpliktelser som har ingåtts av centrala, regionala, lokala eller andra myndigheter, andra offentligt rättsliga organ eller offentliga företag i en medlemsstat. Den innebär inte heller någon överföring av befogenheter till EU.

ESM ska bli en internationell finansiell institution, upprättad genom ett mellanstatligt avtal mellan euroländerna. Syftet med ESM ska vara att ge finansiellt stöd, under strikt villkorlighet, till ett euroland som drabbats eller hotas av allvarliga finansieringsproblem, om det är nödvändigt för att säkerställa den finansiella stabiliteten i euroområdet som helhet. ESM ska arbeta mycket nära IMF och söka medverkan av IMF finansiellt och tekniskt när stöd lämnas. ESM ska om möjligt träda i kraft i juli 2012.

Medlemmar i ESM är de medlemsstater i EU som har euron som valuta. ESM-rådet ska vara ESM:s högsta beslutande organ. Det ska bestå av finansministrarna i euroområdets medlemsstater. Kommissionsledamoten med ansvar för ekonomiska och monetära frågor samt Europeiska centralbankens ordförande får sitta med som observatörer. ESM-rådet ska fatta viktigare beslut med enhällighet. Det finns dock en möjlighet att i nödsituationer, då brådskande beslut krävs om att ge eller genomföra finansiellt stöd, fatta beslut med en kvalificerad majoritet på minst 85 procent av de avgivna rösterna.

ESM:s kapital ska uppgå till 700 miljarder euro uppdelade på 7 miljarder aktier. Kapitalandelarna fördelas på grundval av ECB:s fördelningsnyckel, vilken baseras på ländernas andel av befolkning respektive bruttonationalprodukt (BNP).

Medlemsstater utanför euroområdet ska kunna delta i finansiella stödooperationer jämsides med ESM. Bedömningen av ett sådant deltagande ska göras från fall till fall. I sådana fall ska det berörda icke-eurolandet ha rätt att delta som observatör i relevanta möten i ESM-rådet och ESM:s styrelse när stödet beslutas och övervakas. Vidare ska det berörda icke-eurolandet i sådana fall få tillgång till all information i rätt tid och vederbörligen rådfrågas. När det gäller fordringsägarstatus kommer euroländerna att stödja att stater som ger bilaterala lån jämsides med ESM ska ha en likvärdig status som fordringsägare som ESM i fråga om lån av detta slag.

Motionerna

Vänsterpartiet föreslår i *kommittémotion 2011/12:Fi9 (V) yrkandena 1–2* att riksdagen avslår regeringen förslag att godkänna ändringen av artikel 136 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt och därmed även regeringens förslag om ändring i lagen (1994:1500) med anledning av Sveriges anslutning till Europeiska unionen. Om detta avslås av riksdagen föreslår Vänsterpartiet (*yrkande 3*) att riksdagen godkänner regeringens förslag på det villkoret att regeringen inte ratificerar avtalet innan ett juridiskt bindande socialt protokoll har införts på EU-nivå samt att juridiskt bindande garantier införs för den svenska kollektivavtalsmodellen. Förslaget om ett socialt protokoll framförs även i *kommittémotion 2011/12:Fi210 (V) yrkande 2*.

Avslag på förslagen i propositionen yrkas också i motion *2011/12:Fi10 (SD) yrkande 1*. I samma motions *yrkande 2* föreslås att regeringen ska verka för att Europeiska finansiella stabiliseringsmekanismen, EFSM avskaffas.

I *kommittémotion 2011/12:Fi210 (V) yrkande 1* föreslås att Sverige, i samband med den aktuella fördragsändringen, förhandlar fram ett formellt undantag från den gemensamma valutan euron. Motsvarande yrkande framförs också i *motionerna 2011/12:Fi305 (MP)* och *2011/12:Fi10 (SD) yrkande 3*.

I *motion 2011/12:Fi11 (MP) yrkande 1* betonas vikten av att de demokratiska principerna värnas när åtgärder genomförs för att hantera krisen i Europa. Vidare anför motionären i *yrkande 2* att insynen i och den demokratiska kontrollen av ESM:s verksamhet måste förstärkas.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har flera uppgifter när det gäller Europeisk unionen. Utskottet ansvarar vid behov för riksdagens beredning av övergripande frågor som rör Europeiska unionen. Utskottet ska även, i enlighet med riksdagsordningen (tilläggsbestämmelse 4.6.6), bereda ärenden om rikets förhållande till och överenskommelser med andra stater och mellanfolkliga organisationer. Vidare har utskottet ansvar för att följa EU-frågorna inom sitt beredningsområde som fackutskott.

Utskottet behandlade i betänkande 2008/09:UU8 frågan om Sveriges godkännande av Lissabonfördraget om ändring av fördraget om Europeiska unionen och fördraget om upprättande av Europeiska gemenskaperna. I det sammanhanget behandlade utskottet även frågor som rör finansiella bestämmelser och ekonomisk och monetär politik. Utskottet behandlar årligen frågor om EU:s budget och finansiella frågor i sin beredning av kommissionens årliga arbetsprogram, senast i utlåtande 2011/12:UU4. Dessa frågor kommer även upp i regeringens årliga skrivelse om verksamheten i Europeiska unionen, som vad avser 2011 kommer att behandlas av utskottet under våren i betänkande 2011/12:UU10.

Inledningsvis vill utskottet betona vikten av att riksdagen behandlar frågor som påverkar den grundläggande lagstiftningen om Sveriges medlemskap i Europeiska unionen på ett samlat sätt. Fördragsändringar som, liksom i detta fall, direkt avser ett specifikt ämnesområde kan även ha återverkningar på andra, övergripande frågor. Det kan t.ex. gälla frågor om relationer till tredje land, öppenhet och offentlighet.

Utskottet tillstyrker regeringens förslag att godkänna Europeiska rådets beslut 2011/199/EU av den 25 mars 2011 om ändring av artikel 136 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt i syfte att inrätta en permanent stabilitetsmekanism för de länder som har euron som valuta. Framtida kriser av det slag som förekommit de senaste åren kan, som regeringen påpekar, inte uteslutas trots de förebyggande åtgärder som vidtagits, t.ex. genom reformeringen av EU:s finansiella övervakningsförfaranden. EU måste enligt utskottets uppfattning ha tillgång till långsiktiga, tydliga och förutsägbara instrument som är acceptabla för alla medlemsstater för att kunna hantera eventuella framtida kriser inom euroområdet.

Utskottet konstaterade i sitt utlåtande om kommissionens arbetsprogram för 2012 (2011/12:UU4) att de aviserade initiativen till stor del var inriktade på hanteringen av den ekonomiska krisen och ekonomisk återhämtning genom Europa 2020-strategin och den inre marknaden. Krishantering och långsiktiga insatser för att öka EU:s konkurrenskraft kommer att kräva mycket tid och uppmärksamhet av EU:s medlemsländer och institutioner de närmaste åren. Utskottet vill i detta sammanhang återigen understryka vikten av att värna ett öppet Europa. Öppenhet måste vara en vägledande princip inom EU:s alla samarbetsområden. Unionen måste hålla sina dörrar öppna i kontakterna med andra länder inom såväl utvidgningsprocessen som det östliga partnerskapet och Medelhavssamarbetet. Principen om ett öppet Europa bör vara grundläggande även i de delar av det europeiska samarbetet som rör finansiell stabilitet och långsiktig konkurrenskraft. Utskottet vidhåller även sin uppfattning att en öppnare arbetsmarknad måste bejakas samtidigt som medlemsstaterna måste ha möjlighet att utveckla sina egna arbetsmarknadsmodeller.

Utskottet behandlade i sitt betänkande om Lissabonfördraget (2008/09:UU8) frågan om ett särskilt socialt protokoll och ansåg då att fördraget i sig bidrar till att förbättra för arbetstagarna. Att EU:s stadga om de mänskliga rättigheterna blev rättsligt bindande genom Lissabonfördraget innebär dessutom att flera av de rättigheter som arbetstagare har på arbetsmarknaden lyfts fram. Utskottet anser inte att den nu föreslagna ändringen i EUF-fördraget bör villkoras med att ett juridiskt bindande socialt protokoll införs på EU-nivå.

Vad gäller frågan om ett juridiskt bindande undantag avseende ett svenskt deltagande i eurosamarbetet behandlades även den av utskottet i betänkande 2008/09:UU8 om Lissabonfördraget. Utskottet konstaterade då att EG-kommissionen efter den svenska folkomröstningen om euron 2003 förklarade att det inte är nödvändigt med ett formellt undantag om att Sve-

rike inte behöver införa euron som valuta. Den aktuella fördragsändringen innebär ingen förändring vad gäller denna fråga, och det finns enligt utskottets uppfattning därmed inte heller anledning att i detta sammanhang lyfta fram frågan om ett juridiskt bindande undantag.

Även när det gäller frågor om öppenhet och demokratisk insyn i ESM vill utskottet hänvisa till sina ställningstaganden i samband med behandlingen av Lissabonfördraget. Genom Lissabonfördraget utvidgades offentlighetsprincipen till att omfatta samtliga EU:s institutioner, organ och byråer med vissa undantag för Europeiska unionens domstol, Europeiska centralbanken och Europeiska investeringsbanken. Av propositionen framgick att regeringen haft ambitionen att i vissa avseenden komma längre i fråga om fördragsregleringen av öppenhetsfrågorna än vad som åstadkoms genom Lissabonfördraget. Utskottet vidhåller sin uppfattning att det är av yttersta vikt att regeringen i EU-sammanhang kraftfullt slår vakt om och för fram den svenska synen på offentlighet, öppenhet och insyn.

Med hänvisning till vad som anförts ovan föreslår utskottet att finansutskottet dels tillstyrker regeringens förslag till riksdagsbeslut i proposition 2011/12:66, dels avstyrker *motionerna 2011/12:Fi9 (V) yrkandena 1–3, 2011/12:Fi11 (MP) yrkandena 1 och 2, 2011/12:Fi10 (SD) yrkandena 1–3, 2011/12:Fi210 (V) yrkandena 1 och 2 och 2011/12:Fi305 (MP).*

Stockholm den 26 april 2012

På utrikesutskottets vägnar

Sofia Arkelsten

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Sofia Arkelsten (M), Urban Ahlin (S), Walburga Habsburg Douglas (M), Christian Holm (M), Tommy Waidelich (S), Carin Runeson (S), Fredrik Malm (FP), Olle Thorell (S), Kenneth G Forslund (S), Bodil Ceballos (MP), Désirée Pethrus (KD), Julia Kronlid (SD), Hans Linde (V), Ulrik Nilsson (M), Désirée Liljevall (S), Ismail Kamil (FP) och Staffan Danielsson (C).

Avvikande meningar

1. Godkännande av Europeiska rådets bescut 2011/199/EU (MP)

Bodil Ceballos (MP) anför:

I snabb takt införs nu reformer inom EU för att hantera den djupa ekonomiska kris som drabbat eurozonen. Det är viktigt att konstatera att eurosamarbetet är en bidragande orsak till den ekonomiska krisen. Systemet med en valuta och en ränta för så olika ekonomier har bidragit till att länder haft en konstgjort låg ränta som lett till en hög skuldsättning, som bidragit till en överhettning i ekonomin. Detta grundläggande problem löses inte genom de nu föreslagna mekanismerna.

Den 14 september 2003 hölls folkomröstningen om införandet av euron, dvs. huruvida Sverige skulle säga ja eller nej till att delta i det tredje steget av EMU, vilket skulle ha inneburit att euron ersatte den svenska kronan som lagligt betalningsmedel och att makten över valuta- och penningpolitiken flyttades över från Sveriges riksbank till Europeiska centralbanken. Folkomröstningen resulterade i en överväldigande majoritet mot att Sverige skulle delta i detta tredje steg av EMU. Det var ett bra beslut enligt Miljöpartiets uppfattning.

EMU, och regelverket för att genomföra detsamma, infördes i Maastrichtfördraget 1992. Storbritannien förhandlade till sig ett formellt undantag från det tredje steget av EMU. Efter Danmarks nej i folkomröstningen om Maastrichtfördraget 1993 enades EU:s medlemsländer om att även danskarna skulle ges ett formellt undantag från EMU:s tredje steg. Undantagen framgår av protokoll fogade till EU-fördragen. De har samma rättsliga status som fördragsartiklar.

Sverige förhandlade inte fram ett undantag från EMU:s tredje steg i samband med anslutningsförhandlingarna om EU-medlemskapet. Sverige har sålunda inget formellt undantag från det tredje steget i EMU. Den svenska regeringen gjorde en ensidig deklaration om att Sveriges inträde i EMU:s tredje steg skulle beslutas av Sveriges riksdag vid ett senare tillfälle. Hösten 1997 beslutade riksdagen att Sverige skulle avvakta med att delta i EMU:s tredje steg och att det skulle hållas en folkomröstning när frågan blev aktuell. Det svenska ensidiga undantaget saknar dock formellt stöd i EU:s fördragstext. Rent juridiskt är Sverige genom vårt medlemskap i EU och genom den fördragslojalitet som följer av detsamma bundet att delta i samtliga tre steg inom EMU. Enligt fördraget ska (få) ett medlemsland delta i det tredje steget när de ekonomiska kraven, de så kallade konvergenskraven, är uppfyllda. ”I princip” uppfyller Sverige kraven för ett deltagande i tredje steget av EMU. Ett av de fyra konvergenskraven, kra-

vet på en stabil växelkurs, uppfyller inte Sverige även om det av de flesta anses vara mer en formalitet. De andra medlemsländerna i EU har hittills accepterat Sveriges ensidigt deklarerade undantag av politiska skäl.

Vi anser att folkomröstningsresultatet måste föranleda att Sverige ges ett faktiskt formellt bindande juridiskt undantag från EMU:s tredje steg. Om regeringen inte agerar aktivt för att framförhandla ett sådant undantag visar den bristande respekt för folkets uttalade vilja och därmed för demokratin. Vidare är det ett självändamål att lagar och regler – i det här fallet EU-fördraget – svarar mot den faktiska verkligheten. Verkligheten är otvetydig.

Det svenska icke-deltagandet har hittills passivt accepterats. Det är föga troligt att övriga medlemsländer i EU skulle tvinga Sverige att delta i det tredje steget av EMU, särskilt efter folkomröstningsresultatet. Avsaknaden av ett formellt undantag för Sverige och risken för att detta kan komma att åberopas i olika sammanhang utgör dock skäl i sig för att begära ett juridiskt hållbart undantag. Sveriges möjligheter att förhandla till sig ett undantag torde vara goda. Danmark fick sitt undantag efter en folkomröstning. Det borde ligga i allas intresse att folkomröstningsresultatet accepteras och att det ”stadfästs” i ett formellt undantag.

Det finns också en fara i att den snabba reformtakten för att hantera den ekonomiska krisen gör att demokratiska principer sätts åt sidan. Att införa långtgående reformer som inte har stöd bland befolkningen skapar inte stabilitet och trygghet i ekonomin utan riskerar snarare att bygga in en ökad osäkerhet i det europeiska politiska och ekonomiska systemet. Den nu föreslagna stabilitetsmekanismen ESM har fått hård kritik för att den inte styrs enligt demokratiska principer och för att konstruktionen inte möjliggör insyn och demokratisk granskning av verksamheten. Enligt fördraget ska exempelvis ESM-rådets ordförande, ledamöter och suppleanter samt den verkställande direktören och övrig personal åtnjuta immunitet mot rättsliga förfaranden när det gäller handlingar som de utför i sin tjänsteutövning. Fördraget säger också att ESM, dess egendom, fonder och tillgångar ska ha immunitet mot varje form av juridisk behandling. Detta rimmar illa med principerna om att ansvariga ska kunna ställas till svars för de handlingar de utför och att misstag som begås ska kunna rättas till med juridiska medel. Fördraget slår också fast att ESM:s arkiv och alla handlingar som tillhör eller innehas av ESM ska vara okränkbara, vilket väcker allvarliga frågor om hur insynen i ESM:s verksamhet ska kunna ske och hur verksamheten på ett rimligt sätt ska kunna granskas. Regeringen bör inom det europeiska samarbetet verka för att påverka utformningen av ESM i demokratisk riktning. Verksamheten bör inte medföra juridisk immunitet och den måste vara möjlig att granska demokratiskt.

2. Godkännande av Europeiska rådets beslut 2011/199/EU (SD)

Julia Kronlid (SD) anför:

Sverige har i enlighet med nuvarande fördrag och i enlighet med Sveriges medlemskap i EU en formell och legal skyldighet att gå med i det tredje steget i EMU och införa euron som valuta. Till skillnad från exempelvis Storbritannien och Danmark har vi inget formellt undantag från detta. Regeringens ovilja att förhandla fram ett formellt undantag gör att vi måste förhålla oss till ett eventuellt framtida medlemskap i EMU:s tredje steg och att vi därmed också måste ha synpunkter på det som i dag är att betrakta som EMU-områdets angelägenheter. Sverigedemokraterna ställer sig starkt negativa till att Sverige, i en eventuell framtid som euronation, ska tvingas låna ut pengar efter beslut på federal nivå. ESM:s kapital är inledningsvis tänkt att uppgå till 700 miljarder euro. Det motsvarar hela svenska statens utgifter för sju år.

ESM ska styras av ett råd bestående av finansministrarna i euroområdets medlemsstater. Även om beslut huvudsakligen ska fattas enhälligt öppnar förslaget för beslut genom kvalificerad majoritet under vissa förhållanden. Om Sverige är medlem i euroområdet kan en svensk finansminister alltså med enkelhet bli överkörd, emedan röstetalet baseras på respektive lands andel av ESM:s kapital, vilket i sin tur baseras på andelen av befolkningen respektive bruttonationalprodukten. Det är givetvis otänkbart för Sverigedemokraterna att låta någon annan än det svenska folkets valda företrädare förfoga över så pass stora summor av vad som i grunden är svenska skattepengar. Till yttermera visso är Sverigedemokraternas förtroende för denna samling individer, som alltså är tilltänkta såsom blivande ESM-råd, tämligen begränsat givet historikern avseende deras förmåga att skapa tillit, stabilitet och lugn och ro på de finansiella marknaderna.

Vidare är det högst oklart huruvida denna typ av åtgärd är att föredra på lång sikt, och om den överhuvudtaget är långsiktigt hållbar. Propositionen avslöjar själv sin egen akilleshäla:

När bestämmelserna om den ekonomiska och monetära unionen (EMU) infördes genom Maastrichtfördraget, som trädde i kraft 1993, gjordes valet att inte i den institutionella arkitekturen för EMU innefatta någon finansiell stödmekanism för euroländer. Detta föreföll rationellt eftersom endast ekonomiskt och finansiellt stabila länder skulle kunna kvalificera sig för att införa euron. Man befarade också en risk för att möjligheten till hjälpaktioner skulle minska ländernas eget ansvarstagande för sin ekonomi.

Denna logik, som nu alltså förkastas, gäller i själva verket lika mycket nu som då. Konsekvensen på längre sikt av att hela tiden ”lösa ut” den som försatt sig i skuld minskar givetvis incitamenten att hålla sig med sunda statsfinanser. Samma resonemang används – helt riktigt – inom bankväsendet, där flera banker tar på sig orimliga risker med vetskapen om att staten, och i förlängningen skattebetalarna, står för kostnaden om det

skulle vilja sig riktigt illa. I sammanhanget bör det även konstateras att en stor del av finansieringen från krismekanismerna används för att hålla europeiska banker under armarna. Att genomgå ett regelrätt stålbad är givetvis inte att föredra på kort sikt, men att hela tiden skjuta det framför sig är heller inte långsiktigt hållbart. Det är på sitt sätt fascinerande att det som framstod som uppenbart för bara några år sedan, och som är ett fullt korrekt allmängiltigt resonemang, helt enkelt inte tycks äga sin riktighet längre.

En viktig fråga i sammanhanget är Sveriges åtaganden i EFSM, där vissa förespråkar ESM enkom för att undslippa EFSM. Sverigedemokraterna hävdar dock att man kan konstatera att skapandet av krismekanismer för att hantera de ökade räntor som mötte flera europeiska länder kan ha saknat rättsligt stöd i fördragen. Användningen av artikel 122 för att inrätta de tillfälliga mekanismerna delade den juridiska expertisen i två delar. Som framgår av vetenskapliga studier som publicerats efter euromötet och ministerrådets möten i maj 2011 finns det all anledning att ifrågasätta huruvida artikel 122 verkligen gav EU rätt att inrätta EFSM, till och med villkorat och tillfälligt, som ett svar på Greklandskrisen. Tyvärr har det inte skett någon rättslig prövning av frågan. Det finns till och med tvivel som lyser igenom i slutsatserna från Europeiska rådet i december 2010, där toppmötet fastställer att man är överens om att inte använda artikel 122 för krismekanismer. Mekanismerna borde inte ha antagits förrän en grundlig juridisk prövning gjorts. Enligt Sverigedemokraternas mening borde fler länder ha verkat för att få frågan om förordningen prövad i sina respektive författningsdomstolar eller, bäst av allt, tagit frågan till EU-domstolen för att få fastställt huruvida rådet och kommissionen verkligen har agerat inom ramen för fördragen. Sverigedemokraterna anser att Sverige borde ha hänskjutit frågan till EU-domstolen för en prövning av den rättsliga grunden för EFSM-förordningen. Således torde Sverige ändock ha kommit ifrån sitt borgensåtagande i EFSM. På grund av det oklara rättsläget och för att skydda svenska skattepengar bör regeringen driva linjen att EFSM ska avskaffas.

De länder som försatt sig i en situation där de inte längre styr över sin penningpolitik må givetvis lösa sina respektive problem och utmaningar så som de själva finner bäst, och Sverigedemokraterna lägger ingen direkt värdering i det. Däremot, så länge Sverige riskerar att dras djupare in i eurosamarbetet måste Sverige ta avstånd från ömsesidiga åtaganden som ESM. Det står dock euroländerna fritt att upprätta bilaterala låneavtal sinsemellan även om det förmodligen vore att föredra om de åter finge kontroll och självständighet över sin penningpolitik. Det rimliga för svensk del i nuläget är att Sverige förhandlar fram ett formellt undantag från att införa euron som valuta, och så länge så inte är fallet bör riksdagen avslå förslagen i propositionen.

3. Godkännande av Europeiska rådets beslut 2011/199/EU (V)

Hans Linde (V) anför:

Under de senaste åren har flera av valutaunionens länder, däribland Grekland, Irland, Portugal, Spanien och Italien, drabbats av betydande statsfinansiella problem. Den ekonomiska krisen inom euroområdet har blivit en politisk kris för hela EU. Den ekonomiska krisen i valutaunionen är emellertid inte ett resultat av bristande budgetdisciplin. Bortsett från Grekland, samt i viss mån Portugal, var de offentliga finanserna i euroområdet innan finanskrisen tämligen starka. De statsfinansiella problem som flera av valutaområdets länder drabbats av är ett resultat av den globala finanskrisen 2007–2009, den gemensamma penningpolitiken, obalanser i det privata sparandet inom valutaunionen samt ”inhemska” fastighets- och bankkriser.

Utan möjligheten till självständig valutapolitik har flera sydeuropeiska länder fått se sin konkurrenskraft urholkas till följd av skillnader i produktivitetstillväxt bland valutaunionens länder. Detta har bidragit till stora underskott i bytesbalanserna och i de offentliga finanserna.

EU har emellertid inte tagit sig an de strukturella problem som ligger bakom den ekonomiska krisen. EU:s svar på krisen har i stället i huvudsak bestått av två delar. För det första har man genomfört diverse stödpaket till de värst utsatta länderna och, som villkor för dessa, omfattande besparingar i de nationella budgeterna samt ingrepp i de fackliga rättigheterna. För det andra har man beslutat om en ökad samordning och övervakning av den ekonomiska politiken och skärpta budgetregler. Inget av detta tar emellertid fasta på de bakomliggande strukturella orsakerna till krisen. Snarare riskerar den ensidiga fokuseringen på besparingar och skärpta budgetregler att fördjupa och förlänga den ekonomiska krisen.

Som ett led i krisbekämpningen beslöt rådet för ekonomiska och finansiella frågor (Ekofin) den 9 maj 2010 bl.a. att sjösätta Europeiska finansiella stabiliseringsfaciliteten (EFSF) som backas upp med garantier från euroländerna på 440 miljarder euro. Eftersom EFSF är temporär har diskussioner förts om behovet av en permanent ”räddningsfond” för euroländerna. Vid sitt möte den 16–17 december 2010 enades Europeiska rådet om att EUF-fördraget skulle ändras för att inrätta en permanent stabiliseringsmekanism, den europeiska stabiliseringsmekanismen (ESM). En detaljerad överenskommelse godkändes vid Europeiska rådets möte den 24–25 mars 2011, varvid man antog Europeiska rådets beslut 2011/199/EU om ändring av fördraget. Medlemmar i ESM är de medlemsstater i EU som har euron som valuta. När en medlemsstat inför euron kommer den som konsekvens därav att bli medlem i ESM med fullständiga rättigheter och skyldigheter. Syftet med ESM är att ge finansiellt stöd till euroländer om det är oundgängligt för att trygga den finansiella stabiliteten i euroområdet som helhet.

Det kan finnas skäl för valutaunionens länder att inrätta någon typ av finansiell stabiliseringsmekanism som kan kanalisera finansiellt stöd till länder med statsfinansiella problem. Men av följande skäl kan inte Vänsterpartiet ställa sig bakom den föreslagna fördragsändringen:

- Den privata sektorns medverkan är underställd IMF:s praxis, vilket innebär att den privata sektorns medverkan endast blir aktuell i exceptionella fall. Detta är inte rimligt då den nuvarande krisen i mångt och mycket är en bankkris. Det var excesserna inom den finansiella sektorn som utlöste finanskrisen 2008 och den därpå följande djupa lågkonjunkturen. De statsfinansiella problemen i euroområdet är en direkt följd av detta. Därtill har bankerna kunnat tjäna enorma summor på den förda krispolitiken inom euroområdet. De har kunnat låna pengar till mycket låg ränta av Europeiska centralbanken, inte minst inom ramen för ECB:s nyligen avslutade program med treåriga lån, och sedan kunnat placera dessa i t.ex. spanska och italienska statspapper till mycket hög ränta. Det är inte rimligt att de som först skapade krisen, och sedan har tjänat stora pengar på densamma, inte ska vara med och betala för krishantering.
- I fördraget om ESM slås det fast att stöd får ges till rekapitalisering av finansiella institutioner. På detta vis förstärks den nuvarande politiken där den finansiella sektorn vältrar över kostnaderna och riskerna på skattebetalarna.
- I fördraget sägs det att stöd endast kommer att betalas ut på ”strikt villkor”. Någon närmare precisering av dessa villkor görs inte. Det är dock rimligt att anta att villkoren för stöden kommer att ligga i linje med de villkor som EU hittills har ställt upp för stöden till bl.a. Grekland, Spanien och Irland. Dessa har präglats av en nyliberal slagsida i form av krav på sänkta löner, privatiseringar, nedskärningar i offentliga välfärdssystem och urholkade fackliga rättigheter. Förutom att dessa krav har haft en oacceptabel fördelningsprofil har de fördjupat och förlängt den ekonomiska krisen i euroområdet.
- Artikel 32.3 i ESM-fördraget slår fast följande: ”ESM, dess egendom, medel och tillgångar, var de än finns och vem som än innehar dem, ska åtnjuta immunitet från varje form av rättsligt förfarande utom då ESM uttryckligen avstår från sin immunitet för eventuella åtgärder eller till följd av avtalsvillkor, inbegripet dokumentationen om finansieringsinstrumenten.” Vi menar att denna artikel strider mot grundläggande juridiska principer om öppenhet och ansvarutkrävande.

Mot bakgrund av ovanstående skäl avslår Vänsterpartiet regeringens förslag att godkänna Europeiska rådets beslut 2011/199/EU av den 25 mars 2011 om ändring av artikel 136 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt vad gäller en stabiliseringsmekanism för de medlemsstater som har euron som valuta. I konsekvens med detta avslår Vänsterpartiet regeringens förslag om ändring i lagen (1994:1500) med anledning av Sveriges anslutning till Europeiska unionen. Eurokrisen har medfört att löntagarnas intressen är satta under stark press.

Nödlånen till de mest utsatta länderna har villkorats med omfattande krav på sänkta löner och uppluckrad arbetsrätt. Därtill har EU fattat beslut om en ökad samordning av den ekonomiska politiken och skärpta budget-

regler i samband med den s.k. sexpacken och den s.k. finanspakten. Inget av detta tar emellertid fasta på de bakomliggande strukturella orsakerna till krisen. Den nuvarande krisen har sin grund i den gemensamma penning- och valutapolitiken, vilket skapar makroekonomiska obalanser inom valutaunionen, som manifesteras i stora skillnader i ländernas bytesbalanssaldon. Eftersom EU besynnerligt nog inte tycks se stora överskott i de nordeuropeiska ländernas bytesbalanser som ett problem läggs hela bördan för att komma till rätta med de makroekonomiska obalanserna på underskottsländerna i Sydeuropa. Eftersom länderna i valutaunionen är bundna av den gemensamma valutan är dessa satta under stark press att genomföra s.k. interna devalveringar för att på så sätt förbättra sin konkurrenskraft, där urholkade fackliga rättigheter används som metod för att driva igenom lönesänkningar.

Förslaget om att inrätta en permanent stabiliseringsmekanism, den europeiska stabiliseringsmekanismen (ESM), ska ses i ljuset av detta. Liksom sexpacken och finanspakten åtgärdar inte ESM valutaunionens strukturella problem. Snarare riskerar den att cementera den nuvarande politiken med nödlån till olika länder kombinerat med ytterligare krav på sänkta löner och urholkade fackliga rättigheter. Svenska folket avvisade i en folkomröstning 2003 att införa euron som valuta i Sverige. Detta beslut har visat sig innebära stora politiska och ekonomiska fördelar för Sverige. Trots det klara utslaget begärde den svenska regeringen i EU inget undantag i EU-fördraget som säkerställer rätten för oss att stå fria från den gemensamma valutan. Sådana fördragsfästa undantag har endast Storbritannien och Danmark. Undantaget för Storbritannien är mer omfattande än det för Danmark, då det även omfattar regler om centralbankens ställning och den gemensamma ekonomiska politiken. Sverige är i strikt juridisk mening förpliktigt att genomföra valutaunionens tredje steg, den gemensamma valutan, eftersom vi saknar fördragsfäst undantag. Vänsterpartiet vill därför att Sverige förhandlar fram ett undantag i fördraget som motsvarar innehållet i det brittiska undantaget från EMU. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

I samband med den nu pågående ekonomiska krisen har vi sett hur grundläggande fackliga rättigheter har angripits i Grekland, Italien och Spanien, däribland rätten att fritt förhandla, teckna och upprätthålla kollektivavtal. Vi ser det som djupt bekymmersamt att krisen utnyttjas politiskt för att underminera arbetstagarnas fackliga rättigheter. EU-domstolens domar i Viking-, Laval-, Ruffert- och Luxemburgmålen hade redan innan krisen försvagat de grundläggande rättigheterna i förhållande till de ekonomiska friheterna inom EU. Vänsterpartiet liksom arbetstagarnas fackliga organisationer har efter de nämnda domarna ställt krav om att ett juridiskt bindande socialt protokoll ska fogas till EU:s fördrag. I det sociala protokollet ska det fastställas att grundläggande mänskliga rättigheter såsom de grundläggande fackliga rättigheterna, förhandlings- och konflikt-

rätten samt rätten att fritt teckna kollektivavtal, är överordnade EU:s ekonomiska friheter. Det kravet aktualiseras nu i samband med den föreslagna fördragsändringen.

Vänsterpartiet begär därför, under förutsättning att vårt avslagsyrkande om regeringens förslag att godkänna Europeiska rådets beslut 2011/199/EU av den 25 mars 2011 om ändring av artikel 136 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt faller, att regeringen inte ratificerar avtalet innan ett juridiskt bindande socialt protokoll har införts på EU-nivå.

Inför folkomröstningen om ett svenskt medlemskap i EU 1994 var frågan om garantier för att den svenska kollektivavtalsmodellen skulle bestå viktig för hur många valde att rösta. Den dåvarande regeringen bedyrade att Sverige, i förhandlingar om ett eventuellt medlemskap, hade fått sådana garantier. Det står nu helt klart, inte minst med anledning av Laval-domen, att dessa garantier inte hade något juridiskt värde. I samband med den nu aktuella fördragsändringen måste regeringen därför ställa krav på juridiskt bindande garantier för kollektivavtalsmodellen. Vänsterpartiet begär därför, under förutsättning att vårt avslagsyrkande om regeringens förslag att godkänna Europeiska rådets beslut 2011/199/EU av den 25 mars 2011 om ändring av artikel 136 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt faller, att regeringen inte ratificerar avtalet innan Sverige har fått juridiskt bindande garantier för de svenska kollektivavtalen så att de inte kan överprövas av EU-domstolen.